

KİTAP TANITIMI&ELEŞTİRİ /BOOK REVIEWS&CRITISICM

Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*

Yüksek Lisans Öğrencisi Alper Öztürk
Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Felsefe Bölümü
Alperozturk2016@gmail.com

Öz

Will Kymlicka, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş* adlı eserinde siyasi kavramların tartışıldığı geleneksel kategorilerin (sağ ve sol) darlığı ve yetersizliği nedeniyle bugün siyaset felsefesi alanında yapılan önemli çalışmaları anlamamanın mümkün olmadığını öne sürer. Sözü geçen eserinde Kymlicka, her siyasi kuramın farklı bir nihai değere sahip olduğunu göz önünde bulundurarak siyaset felsefesini ahlaki bir zeminde tartışır. Düşünür bu eserde, sağ özgürlük ve sol eşitlik gibi zıt değerlerin yanı sıra sözleşmeye dayanan uzlaşma, ortak yarar, fayda, haklar, kimlik ya da androjini gibi farklı nihai değerlere sahip siyaset kuramlarını bir araya getirerek adaletin ulaşılmaz bir hedef olmaktan çıkarılmasına yönelik kapsamlı bir çalışma sunar.

Keywords: Çağdaş siyaset kuramları, adalet, eşitlik, ahlak, Kymlicka.

Contemporary Political Philosophy: An Introduction

Abstract

In *An Introduction to Contemporary Political Philosophy* Will Kymlicka puts forward the idea that understanding the significant studies made in the field of contemporary political philosophy is not possible with the traditional political categories (left-wing and right-wing) because they're too narrow and insufficient. Taking into consideration that each political theory appeals to the ultimate values, Kymlicka deals with political philosophy based on ethics in his aforementioned work. In addition to values like right-wing freedom and left-wing egalitarianism which are opposed to each other in principle, the philosopher offers a comprehensive study which aims to dismiss the idea that justice is inaccessible by gathering the theories, which appeal to different ultimate values, like contractual agreement, the common good, utility, rights, identity and androgyny.

Anahtar Kelimeler: Contemporary political theories, justice, equality, morality, Kymlicka.

* Kymlicka, W. (2002). *Contemporary political philosophy: An introduction*. New York: Oxford University Press Inc.

Kymlicka, W. (2016). *Çağdaş siyaset felsefesine giriş-*, (Çev. Ebru Kılıç), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları 3. Baskı, 671 s.

Will Kymlicka'nın yazarı olduğu eser 671 sayfa ve 9 bölümden oluşur. Her bölüm alt bölümlere ayrılarak tartışmalar derinleştirilir. Eserde tanıtılan siyaset kuramları şunlardır: Faydacılık, liberal eşitlik, liberterlik, Marksizm, komüniteryanizm, yurttaşlık kuramı, çokkültürlülük ve feminizm. "Farklı değerlere sahip bu kuramlar arasındaki çatışma uzlaşmaz bir çatışma mıdır?" "Başarılı bir adalet kuramı bu uzlaşmazlıkları giderebilir mi?" Yazar bu soruları John Bordley Rawls, Ronald Myles Dworkin, Robert Nozick, Karl Marx, Michael Joseph Sandel, Charles Margrave Taylor, William Arthur Galston, Carol Gilligon, Michael Laban Walzer, Alasdair Chalmers McIntyre gibi düşünürlerin fikirlerine temasla argümantatif bir yol izleyerek karşılaştırmalı olarak tartışmıştır. Bu yönüyle eser bir giriş kitabı olmanın ötesindedir.

Birinci bölümde Kymlicka eserin amacı ve yöntemi üzerinde durur. Eserin amacı çağdaş tartışmalara damgasını vuran siyaset kuramlarını tanıtmaktır. Burada yazar farklı nihai değerlere (fayda, özgürlük, eşitlik, kimlik vb.) sahip siyaset kuramlarını tek bir değer çatısı altında toplamak mümkün müdür yoksa farklı nihai değerler arasında bir uzlaşma sağlanabilir mi sorularını tartışmaya açar. Kymlicka, başarılı bir siyaset kuramının farklı değerleri uzlaştırma yeteneğine sahip olması gerektiğini savunur.

İkinci bölümde faydacı ahlak anlayışına dayalı siyaset kuramı tartışılır. Burada karşımıza çıkan ilk problem faydanın nasıl tanımlanacağıdır. Yazar faydanın farklı tanımları üzerinde durur. Farklı fayda tanımlarında ortak olan şey faydanın maksimize edilmesidir. Burada yazar her insanın çıkarının eşit olduğunu birinin çıkarını artıran tercihin diğerinin çıkarını azaltması durumunda ne yapmak gerektiğini sorar. Faydacı kuram açısından toplam faydayı artıran eylemler tercih edilmelidir. Yazar toplam faydanın nasıl belirleneceğini ve ölçüleceğini sorarak azınlığın çoğunluğa feda edildiği bir toplumun adaleti sağlamadaki yeterliliğini tartışmaya açar.

Üçüncü bölümde çağdaş liberal siyaset kuramı daha çok Rawls ve Dworkin üzerinden tartışılır. Rawls adalet ilkelerini doğal yetenekler ve toplumsal koşulların etkilemediği bir başlangıç durumundan hareketle tesis eder. Rawls başlangıç durumunu fark ilkesine ulaşmak için geliştirmiştir. Fark ilkesi toplumsal kaynaklar üzerindeki eşitsizliğin dezavantajlıların beklentilerine karşılık verdiği sürece adil olduğunu söyler. "Ancak kişisel tercihleri sonucunda dezavantajlı hale gelen bir bireyin tercihlerinin bedelini başkalarına ödetmesi adil midir?" Kymlicka, Rawls'ın doğal eşitsizliklerin etkisini bireysel tercihlerin etkisinden daha çok önemseydiği eleştirisini yapar. Tercihlere daha duyarlı bir adalet teorisi gerekmektedir. Burada Dworkin'in adalet teorisi karşımıza çıkar. Dworkin, toplumsal kaynakların bir kısmının öncelikle dezavantajlı olanlar için ayrılmasını kalan kısmın ise açık

artırma yöntemiyle kişisel tercihlere uygun biçimde dağıtılmasını savunur. Kymlicka, kaynak ayrılrsa bile örneğin doğal olarak dezavantajlı olan bir birey için tam bir eşitliğin sağlanamayacağını, dezavantajlı olmanın kişinin amaçlarına göre değiştiğini, kişisel yeteneklerin kısmen doğuştan kısmen tercihlerden kaynaklandığını ileri sürerek eleştiriler yapar. Kymlicka, liberal eşitlik siyasetinin pratikte ırk, sınıf, cinsiyet vb. sorunları çözemediğini bunun için dezavantajlı hale gelen gruplara yönelik daha radikal politikalar geliştirilmesi gerektiğini savunur.

Kymlicka dördüncü bölümü, liberterlik tartışmasına ayırır. Düşünür, liberterliği Nozick'in yetkilenme kuramı üzerinden tartışmaya açar. Yetkilenme kuramı adil koşullarda elde ettiğimiz şeyleri serbestçe aktarabildiğimizi ifade eder. Bunun için mülkiyet üzerinde mutlak hak sahibi olmak gerekir. Nozick, mutlak mülkiyet hakkının meşruiyetini kişinin kendi üzerinde hak sahibi olmasıyla açıklar. Kişi kendi üzerine hak sahibi olduğu için yeteneklerine de sahiptir. O halde kişinin yetenekleriyle elde ettiği mülkiyet meşrudur. Nozick, kendi üzerinde hak sahibi olmayı Immanuel Kant'a referansla kişinin kendinde amaç olmasına dayandırır. Kymlicka, yetkilenme kuramına mülkiyetin aktarım zincirinde en başa giderek itiraz eder. Çünkü mülkiyet meşru yolla elde edilmemişse aktarım da geçersiz demektir. Nozick, mülkiyetin meşruiyeti konusunda John Locke'un izini takip eder ve kaynaklar üzerinde başkasının durumunu kötüleştirmede sınırsız mülk edinme hakkını savunur. Kymlicka, kişinin kendi üzerinde hak sahibi olmasının aynı zamanda kişinin kendi hayatı üzerinde kapsamlı bir denetime sahip olması anlamına geldiğini ifade eder. Bu durumda sınırsız mülk edinme hakkı, kişinin kendi hayatı üzerindeki bu denetimi başkasına vererek aslında o kişinin kendisinin köleleştirilmesine sebep olur. Kymlicka liberter kuramda, özgürlüğün niteliğini artırdığı gerekçesiyle sınırsız mülkiyete sahip olma hakkının savunulmasını, bir adalet kuramı açısından yetersiz bulur ve bu kuramı eleştirir.

Beşinci bölümün konusu ise Marksizm'dir. Bu kuramda adalet, kaynaklar üzerindeki eşitlik üzerinden tarif edilir. Kymlicka, Marksist adalet anlayışını iki akım üzerinden ele alır. İlk akımda komünizmin adalet gereksinimini aştığı görüşü yer alır. İkinci akımda ise mülkiyet ilişkilerindeki değişimin adalet kavrayışını da değiştireceği ifade edilir. Komünizmin adalet gereksinimini aşacağı görüşü hak öznesinin çatışan taraflardan biri olmasına dayanır. Çatışmanın aşılması üretim güçlerinin geliştirilmesine ve kaynakların bollatılmasına bağlıdır. Eserde yazar, kimi kaynakların doğuştan sınırlı olması nedeniyle bu idealin pratiğe aktarımına kuşkuyla yaklaşır. Burada "mülkiyet ilişkilerindeki değişim adaleti sağlamakta yeterli midir?" sorusunu sorabiliriz. Marksizm, sömürüyü kapitalistin üretim araçlarına sahip olması nedeniyle emekçinin yarattığı değerden daha fazla pay alması olarak tarif eder. Sömürü, işçinin ürettiğine yabancılaşmasını beraberinde getirir. Artı değeri ortadan kaldırmak yabancılaşmaya da son verir. Bu bağlamda üretim ilişkileri gereksinim üzerinden yeniden kurulur. Kymlicka sömürü, yabancılaşma ve gereksinim kavramlarının emekçi olmayanları ne kadar kapsadığını tartışmaya açar. Bu bağlamda o, Marksizm'in eşitlik savunusunun kuramsal düzeyde liberalizmden daha ileri olduğu düşüncesine eleştirel bir biçimde yaklaşır.

Kitabın altıncı bölümünün konusu ise komüniteryanizmdir. Türkçe çeviride "cemaatçilik" karşılığı tercih edilmiştir. Bu bölümde daha çok Sandel, Walzer, McIntyre, Taylor üzerinden tartışmalar yürütülür. Komüniteryan kuram temelde "tarih-dışı, kültür-dışı bir birey var mıdır?" sorusunu sorar. İnsan tarihsel bir varlık olduğu için bireysel iyi, bireyin ait olduğu cemaatten bağımsız olamaz. Bu bağlamda Sandel, benliğin toplumsal

amaçlarla oluştuğunu öne sürer. Benzer şekilde Taylor da benliğin insan amaçlarına önsel olduğu görüşünün öz-yıkıcı olduğu üzerinde durur. Dolayısıyla iyi hayat ancak toplum içinde toplumsal amaçlara içkin olabilir. O halde “iyi, hakka öncel midir?” diye sorabiliriz. Eserde komüniteryan kuramın liberal ve liberter kuramlarla karşılaştırması yapılır. Komüniteryan kuramın liberal kuramla uzlaşısı vicdan özgürlüğü ve milliyetçilik üzerinden tartışılır. Eserde Kymlicka bu uzlaşmayı ikna edici bulmaz. Çünkü “liberal bir değer olan vicdan özgürlüğünü özel alanda kabul etmeyen cemaatler, kamusal alanda neden kabul etmelidirler?” sorusunun bir cevabı yoktur. Ayrıca Kymlicka burada, farklı etno-kültürel azınlıkların veya dini-siyasi grupların tarihsel olarak ortaya çıkışına bakılmaksızın genişletilmiş bir millet kapsamı içerisinde ele alınmasının adil olup olmadığını tartışmaya açar.

Yedinci bölümde ele alınan konu, yurttaşlık kuramıdır. Bu bölümde W. Galston, J. Dryzek, T. H. Marshall gibi düşünürlerin görüşlerine yer verilir. Yurttaşlık kuramı, liberal bireycilik ile cemaat üyeliğinin bir telifini sağlama biçimi olarak da görülebilir. Yurttaşlık kuramı adalete ilişkin yurttaşı merkeze alan bir kuramdır. Adalet duygusundan yoksun bir yurttaşla adil bir toplum oluşturmak mümkün değildir. Bu bağlamda yurttaşlık erdemine sahip bireylerden oluşan bir toplum adil bir toplumdur. Bu durumda yurttaşlık erdemlerinin neler olduğu ve nasıl öğretilmesi gerektiği çözülmesi gereken bir problemdir. Eserde bu çözümler tartışılır. Yurttaşlık kuramı kamusal tartışmalara etkin katılımı gerektirir. Böylece kamusal akıl, adaletin tesis edilmesini mümkün kılar. Eserde kamusal tartışmalara katılımın yerini alabilecek farklı alanlar (aile, dinlence vb.) varken insanı, siyasal yaşamın en yüksek yaşam formu olduğuna ikna etmenin imkânı üzerine bir sorgulama yapılır.

Sözü geçen eserde sekizinci bölümde çokkültürlülük ele alınır. Bu bölümde D. Miller, Y. Tamir, J. Spinner gibi düşünürlerle temasla Kymlicka kendi konumunu “liberal kültürelci” konum olarak ifade etmektedir. Çokkültürlülük, azınlığa çoğunluğun baskısından korunmak için çeşitli haklar tanıyabilir. Ancak bu haklar başka bir grup üzerinde iktidara dönüştüğünde meşruiyetini kaybeder. Eserde çokkültürlülüğün gruplar arasındaki eşitliği sağladığı ve bireyin grup içindeki özgürlüğünü koruduğu sürece liberal ilkelerle tutarlı olduğu savunulur.

Dokuzuncu bölümün konusu ise feminizmdir. Bu bölümde A. Jaggar, MacKinnon, E. Gross, M. Wollstonecraft, C. Gilligan gibi düşünürlerin görüşlerine yer verilir. Feminist teoriler, kadın kimliğinin kamusal görünürlüğü ve kadınların kaynaklardan elde ettiği payın eşitsizliği üzerinden bir adalet anlayışı geliştirir. Bu bölümde, adaletin tesis edilmesine yönelik iki çözüm yöntemi önerilir. İlk yöntem cinsiyete duyarsız bir adalet teorisinden hareket eder. Çünkü toplumun değerli gördüğü şeylerin peşinden gitmek keyfi olarak kadınlar için zorlaştırılmıştır. Toplumsal konular erkeklerin ulaşabileceği şekilde tasarlanmıştır. Ancak “cinsiyete duyarsız bir toplum adaleti sağlamakta yeterli midir?” Yoksa tam tersine “adalet farklılıklara duyarlılığı gerektirir mi?” gibi sorular önümüzde durmaya devam etmektedir. Bu bağlamda Kymlicka, ikinci yöntemi önerir. Eserde temel olarak, erkek egemen adalet kavramının yerine karşılıklı özene dayalı yeni bir ahlak anlayışı öneren feminist teorisinin adaleti ne ölçüde gerçekleştirebileceği tartışmaya açılır.

Özetle, söz konusu eserde yazar faydacı kuramı azınlığın çoğunluğa feda edildiği bir adalet anlayışı nedeniyle yetersiz bulur. Liberal kuram, koşullardaki eşitsizliği gidermeye çalışır; ancak pratikte sınıfsal sorunları çözemediği gibi azınlık sorunu, cinsiyet ya da

kimlikle ilgili eşitsizlikleri dışarıda bırakır. Liberter siyaset kuramı, toplumsal kaynaklardan eşit olarak yararlanma hakkının yerine kişinin kendine sahip olma hakkını koyar. Kendi kendine sahip olan kişi başkasının durumunu kötüleştirmedeği sürece sınırsız mülk edinebilir. Sınırsız mülk edinme hakkı insanları birbirine bağımlı kılar ve insanların hayatları üzerindeki denetimi ortadan kaldırır. Bu durumun düzeltilmesi için Marksizm, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti kaldıran bir adalet anlayışı geliştirir. Ancak, üretim araçlarının eşitsiz kullanımı bireysel tercihlerin sonucu olabilir. Üretim araçlarının toplumsallaştırılması adaletin tercihlere duyarlılığını görmezden gelir. İnsanın toplumsallığı göz önüne alındığında eşitsizliklerin düzeltilmesinin tek başına adaleti sağlamakta yeterli olmadığı görülür. Çünkü insanın iyi hayata ilişkin kavrayışı içinde bulunduğu toplumsal-siyasal rollere bağlıdır. Burada komüniteryan teori karşımıza çıkar. Bu teori adaleti, toplumsal cemaatlere içkin ilkeler üzerinden tanımlar. Cemaatler, ilke ve pratiklerini tartışmaya açmadığı, bireysel özerkliği gözetmediği sürece yetersiz bir adalet anlayışı sergilerler. Bireysel özerklik ve cemaat bağlılığı arasında arabulucu siyaset kuramı, yurttaşlık kuramıdır. Bu kuram, demokrasinin gelişmesi için gerekli erdemleri tanımlar ve adaletin kamusal tartışmalarla tesis edileceğini söyler. Kamusal alan, en yüksek iyinin gerçekleştiği alandır. Kamusal alan, özel alanın önüne geçtiğinde cinsiyet rolleri nedeniyle erkek avantajlı hale gelir. Burada feminizm cinsiyete duyarlı bir adalet teorisi önerir. Erkek egemen bir ahlak yerine özen ahlakını koyan feminist teori sorumluluğa duyarlı bir adalet anlayışı geliştirir. Ancak, özenin nasıl dağıtılacağı da bir adalet problemidir. Özen, ötekine ilişkin sorumluluğu bireysel özerkliği yok etmeden sağlamaya çalıştığı ölçüde erkek egemen adalet kuramlarının soyut ölçütlerine başvurur. Yazar, yurttaşlık erdemlerini ortak haklar üzerinden değil kültürel çoğulluk ya da farklılıklar üzerinden tanımlar. Böylece yurttaşlık tanımını farklı etno-kültürel azınlıkları, grupları ya da kimlikleri kapsayacak şekilde genişletir. Yazarın ortaya koyduğu adalet anlayışı toplumsal grupların birbiri üzerinde tahakküme izin vermediği gibi bireyi de grubun tahakkümüne karşı korur. Böylece adalet daha önce dışlanmış grupların kültürel haklarını içererek daha duyarlı hale gelir. Ancak yazar azınlık grupların hak taleplerinin toplumun dağılmasına yol açmadan nasıl karşılanacağı konusunda bir yol haritası sunmaz. Modernitenin tek tip bir toplum yarattığı göz önünde bulundurulursa eğer, Kymlica'nın eserinde bize farklılıkların bir arada yaşadığı adil bir toplum tesis etmenin mümkün olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.